

DOI: 10.5281/zenodo.4296395
CZU 342.5:347

PHILOSOPHICAL-LEGAL CONSIDERATIONS OF COERCION CONCEPT

Oleg Tănase*, ORCID ID: 0000-0002-9789-069X

Technical University of Moldova, 168 Stefan cel Mare Bd, Chisinau, Republic of Moldova

*oleg.tanase@imei.utm.md

Received: 10. 27. 2020

Accepted: 12. 02. 2020

Abstract. The issue of state coercion in the last decade is becoming particularly current, its role and value have been reconsidered, which is largely conditioned by the socio-economic and political changes in contemporary society. The state coercion is one of the methods of performing state administration functions in different areas of social life (at the same time different methods can be applied to influence the members of society, such as: sanction or threat of its application, remuneration or other incentives, persuasion, etc.). Thus, the research of any legal phenomenon must not have a separate fragmentary character, but must be carried out, taking into account its place in the larger phenomena that absorb it, with the detection of functional, genetic and other social and legal phenomena. Here, we can also mention that the examination of the concept of coercion in the implementation of the rule of law, starting from the philosophical-legal desideratum, can widen the range of knowledge and can give us a more complex presentation of coercion, because its content, its role, its value are revealed in the realization of the right. Democracy, as a concept, means the power that emanates from the people and belongs to it; but at the same time, the people entrusted this power to be exercised by the state, which by virtue of a good and efficient activity divided its power. Under these conditions, the state organized on the principle of separation of powers in the state, joins the rule of law, with all the effects of functionality: state-citizen, citizen-state, mutual responsibility and coercion.

Keywords: *rule of law, state power, legal constraint, legal liability, state authority, etc.*

Rezumat. Problematika constrângerii de stat în ultimul deceniu devine deosebit de actuală. Au fost reconsiderate rolul și valoarea ei, ceea ce în mare parte este condiționat de schimbările social-economice și politice din societatea contemporană. Căci, anume constrângerea de stat este una dintre metodele de executare a funcțiilor de administrare de stat în diferite domenii ale vieții sociale (în același timp, din partea statului pot fi aplicate diferite metode de influență asupra membrilor societății cum sunt: sancțiunea sau amenințarea de aplicare a acesteia; remunerarea sau alte stimulări; convingerea etc.). Cercetarea oricărui fenomen juridic nu trebuie să aibă caracter fragmentar separat, ci trebuie făcută ținând cont de locul lui în fenomenele mai mari care-l absorb, cu depistarea legăturilor funcționale, genetice și cu alte fenomene sociale și juridice. Și aici putem

menționa că examinarea conceptului constrângerii în cadrul realizării ordinii de drept, pornind de la dezideratele filosofico-juridice, poate lărgi diapazonul cunoștințelor și poate oferi o prezentare mai complexă a constrângerii, deoarece sunt scoase la iveală conținutul ei, rolul, valoarea în realizarea dreptului. Prin natura sa democrația, ca și concept, semnifică puterea care emană de la popor și aparține acestuia, însă, în același timp, poporul a încredințat ca această putere să fie realizată de către stat, care, în virtutea unei bune și eficiente activități, și-a divizat puterea. În aceste condiții, statul organizat pe principiul separației puterilor în stat se realizează statului de drept cu toate efectele de funcționalitate: stat-cetățean, cetățean-stat, răspundere și constrângere reciprocă.

Cuvinte-cheie: *stat de drept, putere de stat, constrângere juridică, răspundere juridică, autoritate statală.*

Introducere

Problema ordinii de drept, în general, și a constrângerii în mod special considerăm că este relativ dezvoltată în teoria generală a dreptului. Studii mai ample și mai complexe găsim în științele de ramură. Necătând la aceasta, conceptul constrângerii și o serie de probleme legate de acest subiect constituie obiectul discuțiilor multiple, în procesul cărora s-au depistat o serie de probleme examinate insuficient atât în teoria generală a dreptului, cât și în științele de ramură.

Cu toate aceste inconveniente, juriștii, filosofii, sociologii din toată lumea s-au preocupat de-a lungul timpului de cercetarea mai multor aspecte ale fenomenului constrângerii. Au fost consacrate lucrări prețioase, care nu și-au pierdut nici până azi valoarea ca surse de informații. Însă unele probleme erau examinate în aceste lucrări, ținând cont de reprezentările politico-ideologice care au dominat acele timpuri, fapt care a condus la interpretări vagi ale faptelor, uneori chiar denaturând înțelegerea lor.

În evoluția constrângerii în particular și al ordinii de drept în general pot fi determinate legități ce au guvernat și guvernează transformarea acestora. În prezenta lucrare, cercetările au fost canalizate în direcția analizei filosofico-juridice a fenomenului constrângerii - ca mecanism al exercitării puterii. Atenția a fost concentrată asupra acestui aspect, deoarece studierea fenomenului constrângerii nu se poate realiza fără luarea în considerare a teoriilor și curentelor științifice, ce au abordat conceptul în strânsă corelație cu natura omului, morala, religia, mediul, societatea și dreptul.

Metode și materiale utilizate

În procesul cercetării s-a aplicat metoda universală a dialecticii și procedeele acesteia: inducția și deducția, analiza și sinteza, abstracția științifică, analogia, compararea, corelarea etc. Cu ajutorul metodei istorice s-au făcut incursiuni în cercetări anterioare, iar metoda sociologică de prelucrare a informației a adus lucrării un plus de actualitate.

Rezultate obținute și discuții

Atunci când se pune în evidență o definiție asupra unui lucru sau fenomen din domeniul dreptului, elementele constitutive ale definiției nu se privesc separat, ci în conexiune și interdependență cu alte componente ale întregului sistem de drept. Respectiva legătură rezidă în adevărata și pentru buna funcționare a dreptului.

Această condiție se explică prin caracterul diferit de percepție a lucrurilor sau/și fenomenelor, precum și „valoarea termenilor” utilizați în prezentarea definiției. Acest

procedeu implică studii aprofundate referitoare la percepția actuală a lucrurilor sau/și fenomenelor, într-o anumită comunitate socială, precum și schimbările esențiale ce se produc în societate, în cadrul puterii și în democrație.

Din moment ce puterea *lato sensu* reprezintă capacitatea de a acționa sau de a realiza ceva, puterea politică este exercițiul îndeplinit într-o comunitate socială de persoane sau de grupuri de persoane, iar acest exercițiu se face prin mijloace și acte politice, prin intermediul cărora are lor o guvernare a comunității, urmărindu-se realizarea obiectivelor prestabilite și a scopurilor propuse.

Însă orice comunitate, din punct de vedere sociologic, dispune de anumite principii proprii, reguli și norme morale care sunt inseparabile de ea. Astfel, privită *in integrum*, comunitatea este o autoritate morală, o forță de moralitate. Însă, în același timp, dorim să punctăm că între comunitate și societate ar exista diferențe de concept, în condițiile în care societatea ar cuprinde anumite comunități de vârstă, cultură, interese, religie, care în fond își au propriul sistem de valori și propriile norme morale. Acest sistem propriu este promovat, protejat, iar când este neconsiderat comunitatea sancționează. Însă sancționarea nu presupune existența unei instanțe „morale” sau instituție „morală”, fiind realizată o determinare, care am numi-o astăzi constrângere, la respectarea regulilor existente în comunitate.

O sociologie a moralei va trebui să studieze, pe de o parte, modul în care valorile morale ale unui grup sau nonvalorile (cum ar fi astăzi avortul sau homosexualitatea) se impun la un moment dat ca norme sociale și modul în care separarea anumitor grupuri de valorile dominante dă naștere la alte norme morale. Studiul sociologic va evidenția aici și importanța separării sau a rupturilor și nonconformismului care, uneori, joacă un rol la fel de important ca și valorile integratoare. Despre izvorul acestor rupturi, unele foarte semnificative, sociologia nu se va putea pronunța și nici nu-și va propune acest lucru, întrucât ele nu pot fi explicate sociologic [7, p. 11].

Acest sistem de norme și reguli atrage după sine instituirea unei ierarhii și o anumită ordine de aplicare.

De-a lungul timpului, conceptul de ordine a avut sensuri și semnificații diverse. De exemplu, în antichitate, la Aristotel, conceptul de ordine era legat de viziunea sa despre univers. Acesta era privit ca un organism viu în care fiecare parte avea locul ei propriu și funcția sa specifică astfel, încât toate lucrau împreună pentru a alcătui un întreg unic [1, p. 34].

În viziunea aristotelică, ordinea universală și conceptul de normă sau măsură avea o semnificație precisă, și anume: măsura sau norma internă a fiecărui lucru, ceea ce face ca un lucru să fie ceea ce este și nu altceva. Când cineva sau ceva încalcă sau depășește propria sa măsură, aceasta nu înseamnă că nu se conformează unei norme obiective, externe, ci, mai mult, este lipsit în adâncul său de armonie și, astfel, își pune în pericol identitatea și integritatea sa. În viziunea creștină întâlnim același concept despre ordinea universală, însă temeiul ei originar nu este un logos impersonal și immanent, ci Logosul personal și transcendent al lui Dumnezeu, care este, în același timp, immanent, prin energiile necreate ce susțin ordinea și armonia creației sau a universului. De aceea, conceptul de ordine, în gândirea creștină, a fost legat de conceptul de ierarhie, prezent pentru prima dată în operele Sfântului Dionisie Areopagitul [7, p. 30].

Din concurența privirilor filosofice antice cu cele creștine (ortodoxe), ordinea și conceptul de normă este raportat la intervenția forței divine, legăturii omului cu Dumnezeu.

Dacă normele din comunitate ar avea caracter flexibil, fiind predispuse spre o modificare odată cu dezvoltarea comunității, atunci normele și ordinea creștină ar avea un caracter conservator, fiind înrădăcinate cu tradiția creștină-ortodoxă. Aceste perspective fac a considera că obiectul normelor ar putea fi lumea *lato sensu*, lucrurile și însăși omul.

Dacă purtătorul ordinii în comunitate este omul, atunci sub aspect creștin, purtătorul ordinii este Dumnezeu, având fundamentate normele în Sfânta Scriptură și teologia clasică a Sfinților Părinți, iar respectul față de „ordine” este insuflat de Supremația Divină.

Numai iubirea lui Dumnezeu și semenilor săi îi pot da omului stare de pace, de fericire interioară și de sănătate trupească și sufletească. Numai o viață creștină, o viață în sfințeni, numai trăirea reală a învierii din păcat și a unirii cu Iisus Hristos – Dumnezeu în Biserica Lui Dreptmăritoare îi poate descoperi omului bogăția infinită a vieții veșnice, a experienței fericirii dumnezeiești, în normalitatea ei plină de lumină și de har [4, p. 137].

Părintele Stăniloiaie considera că atunci când omul nu mai comunică cu Dumnezeu prin rugăciune și o viață curată, Dumnezeu îi „vorbește” prin necazuri și suferințe [8, p. 140-145].

Această legătură dintre Dumnezeu și Om, din punct de vedere moral-teologic, se exprimă ca o sursă de bucurie și de iertare, precum și ca un „glas” de dreptate și pedeapsă atunci când Omul a neconsiderat regulile de cunoaștere născute din credință.

Cunoașterea, fiind esența și substanța tuturor experiențelor religioase, acest element de rațiune, în literatura creștin-ortodoxă este în corelație cu libertatea de gândire. În această privință se susține că „viața fără de Hristos – nu este viață” [2, p. 16], *per a contrario* avându-se în vedere o viață trăită în credință, cu integritate și înaltă moralitate creștin-ortodoxă.

În fond, nu observăm nici o contradicție între fenomenul cunoașterii logice și cunoașterea din credință. Cunoașterea ca și fenomen logic este îndreptată spre „viața” normelor de existență, pe când cunoașterea din credință are ca obiectiv raportarea acestor sensuri de existență la Cuvântul lui Dumnezeu și viața pentru Dumnezeu.

Înălțimile iubirii și ale dreptății lui Dumnezeu raportate la om au fost jertfa de pe cruce a Fiului lui Dumnezeu întrupat. De aceea, Iisus Hristos, Fiul lui Dumnezeu întrupat, reprezintă ultima etapă a Revelației și împlinirea scopului ei, care este mântuirea și îndumnezeirea omului și, prin el, a întregului cosmos.

Aceste considerente pun în evidență: o ordine fizică - care impune un anumit comportament, determină o anumită activitate; cât și o ordine rațională - ce este guvernată de o libertate de acțiune.

Libertatea, prin natura sa, este un concept filosofic a cărui semnificație ar putea fi rezumată prin sintagma „lipsa constrângerilor”. Caracterul și natura constrângerilor sunt influențate de ordinea existentă într-o anumită comunitate și într-o anumită perioadă de timp. Astfel, timpul a pus în evidență diferitele sensuri și semnificații atribuite conceptului de ordine.

De exemplu, în perioada lui Aristotel, conceptul de ordine era legat de viziunea sa despre univers. Acesta era privit ca un organism viu în care fiecare parte avea locul ei propriu și funcția sa specifică astfel, încât toate lucrau împreună pentru a alcătui un întreg unic [1, p. 34].

În viziunea aristotelică, ordinea universală și conceptul de normă sau măsură avea o semnificație precisă, și anume: măsura sau norma internă a fiecărui lucru; ceea ce face ca un lucru să fie ceea ce este și nu altceva. Când cineva sau ceva încalcă sau depășește propria

sa măsură, aceasta nu înseamnă că nu se conformează unei norme obiective, externe, ci, mai mult, este lipsit în adâncul său de armonie și, astfel, își pune în pericol identitatea și integritatea sa.

În creștinism, întâlnim același concept despre ordinea universală, însă sursa nu este o cunoaștere impersonală și inseparabilă, ci Cunoașterea personală și transcendentă a lui Dumnezeu și învățăturile divine.

Creștinismul ortodox, prin ordinea instituită, face ca omul să fie unit cu Iisus Hristos, în Biserică, iar prin învățăturile bazate pe Sfânta Evanghelie se anunță vestea cea bună că Iisus este Mesia, că a înviat din morți și a dăruit omenirii mântuirea de păcat.

De aceea, conceptul de ordine în gândirea creștină a fost legat de conceptul de ierarhie a lui Iisus Hristos, care a fost pus în reflecții creștine de Evanghelia Biblică, iar ulterior reflectat în operele Sfântului Dionisie Areopagitul, atenian care l-a crezut și l-a urmat pe Apostolul Pavel atunci când a predicat în Areopagul Atenei (*Faptele apostolilor*, 17: 34).

Când Sfântul Apostol Pavel a mers în mijlocul Areopagului, la Atena, propovăduind pe Iisus Hristos cel răstignit pe cruce și înviat, înaintea celor mari, atunci Dionisie, ascultând cu luare aminte cuvintele Sfântului Apostol Pavel, le-a pus pe ele în inima sa. Atunci când Apostolul Pavel ieșea din cetatea Atenei, un orb, pe care îl știa cu toții că de la naștere nu vedea, l-a rugat pe Sfântul Apostol Pavel să-i dăruiască vederea. Apostolul Pavel, făcând semnul crucii pe ochii lui, i-a zis: „Domnul și Învățătorul meu Iisus Hristos, Care din scuiapat a făcut tină și a uns cu dânsa ochii orbului și i-a dat vedere, Acela să te lumineze și pe tine cu puterea Lui!” Minunea dumnezeiască s-a întâmplat, pentru că îndată orbul a văzut. Și i-a poruncit Pavel orbului ca, mergând la Dionisie, să-i spună: „Pavel, sluga lui Iisus Hristos, m-a trimis la tine ca, după făgăduința ta, să vii la dânsul și, botezându-te, vei primi iertarea păcatelor”. Orbul a mers la Dionisie și i-a spus cele poruncite și propovăduia facerea de bine dumnezeiască care i s-a făcut prin Pavel. Iar Dionisie s-a mirat foarte mult, văzând că orbul și-a căpătat lumina ochilor și acum vede și, neabovind, împreună cu Damar, femeia sa, cu fiii săi și cu toată casa, au mers la Pavel și s-au botezat [6].

Astfel, ordinea morală și lipsa constrângerilor, fundamentate pe principii teologice și rațiuni creștine, sunt punctate de înfăptuirea binelui, de participarea omului la realizarea binelui și a faptelor bune. Însă rezultatul „de bine” este determinat de morală, liberă și conștienta voință a individului din comunitatea creștină.

În consecință, aspectul filosofic al libertății vizează disponibilitatea omului de a acționa volitiv în acte și acțiuni individuale, ținând seama de premisele valorii și hotărârea proprie. Din perspective sociologice, acest lucru – de acțiune și de disponibilitate a omului – raportate la principiile și normele morale sunt inseparabile de societatea în care coexistă omul.

În același timp, în interiorul societății *volens-nolens* există criterii ce-l individualizează pe om, după diferența de clasă, vârstă, cultură, opinie, religie, iar nucleul moralei trebuie să-l formeze propriul sistem de norme și valori, care au ca scop protecția persoanei și a avuturilor sale. Totuși, sarcina de a verifica respectarea valorilor sociale trebuie să-i revină unei instanțe morale, constituite moral de către comunitate – numită societate.

În filosofia antică și apoi în teologia creștină, conceptul de ordine avea, în primul rând, o semnificație ontologică legată, evident, de viziunea generală despre univers și despre om.

Atunci când, sub impulsul dezvoltării științelor naturii, viziunea despre om și univers s-a schimbat, s-a schimbat, desigur, și semnificația conceptului de ordine, de constrângere. În acest sens, marele cercetător M. Djuvara aprecia că *dreptul nu constrânge de dragul constrângerii, ci în numele libertății valorilor, pe care le apără în societate* [3, p. 304]. *Dreptul este prin esență coercitibil, adică în caz de neobservare poate fi impus cu forța*, remarcă și Giorgio del Vechio, pentru că dreptul schițează o ierarhie de valori [5, p. 193].

Concluzii

Studiul problemei constrângerii extinde orizontul nostru cu privire la importanța acestui concept, la corelația constrângerii cu fenomenul responsabilității sociale, la impactul normelor juridice asupra comportamentului desfășurat de membrii societății.

Constatând faptul că comportamentul oamenilor într-o societate este guvernat de diferite norme sociale, ce formează două sisteme, și anume, al normelor juridice și toate celelalte norme nonjuridice (religioase, etice, morale, obiceiuri, tradiții etc.), în doctrină deseori se pune întrebarea de a găsi un criteriu de delimitare între cele două sisteme. Mai mult decât atât, acest lucru a condus la faptul că statul modern, sprijinindu-se pe toți membrii săi, pe organele sale reprezentative, a început să folosească diverse măsuri pentru a încuraja respectarea normelor de conduită, care pot ajunge de la convingerea viguroasă până la aplicarea mai mult sau mai puțin a constrângerii.

Astfel, în urma studiului, putem conchide că numai sistemul normelor de drept este sprijinit oficial de către stat și sancționat în caz de comportament neconform. Cu toate acestea, dreptul se bazează pe puterea de moralitate, pe obiceiul progresiv, pe cele mai importante precepte religioase, pe conștientizarea oamenilor cu privire la necesitatea de respect față de sine și față de celălalt, care la fel pot fi considerate o temelie a forței legii.

Bibliografie

1. Bohm D. *Plenitudinea lumii și ordinea ei*. București: Editura Humanitas, 1995.
2. Cuv. Porfirii Cavașcaliv. *Îndrumar de sfaturi*. Poceaev, 2016.
3. Djuvara M. *Teoria generală a dreptului. Drept rațional. Izvoare și drept pozitiv*. București: ALL BECK, 1999.
4. Făgățeanu A., ieromonah, Stanciu M. ieromonah. *De ce caută omul contemporan semne, minuni și vindecări paranormale?* București: Sofia, 2004.
5. Giorgio Del Vechio. *Lecții de filozofie juridică*. București: Europa Nova, 1995.
6. <https://doxologia.ro/viata-sfant/viata-sfantului-sfintit-mucenic-dionisie-areopagitul>
7. Popa Gh. *Introducere în teologia morală. Principii și concepte generale*. Iași: Editura Trinitas, 2003.
8. Stăniloae D. *Teologia dogmatică ortodoxă*. București: Institutul biblic și de misiune al bisericii ortodoxe, 1978.